

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oženo poslano knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5— „
četrt leta 2:50 „
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Vprašanje na c. kr. dež. šolski svet v Ljubljani.

C. kr. deželni šolski svet v Ljubljani vprašamo, ali mu je znan odlok c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 25. maja 1913, št. 1442/K. U. M.

Šolstvo v proračunu mesta Gorice za l. 1914.

Gorica, 9. dec. 1913.

Proračun mesta Gorice izkazuje za ljudske šole 1914 te-le postavke: Šola v Kapucinski ulici 39.060 K; šola pod Kostanjevico 19.764; v ulici Vogel 11.282; v ulici Sv. Ivana 32.330; v ulici Codelli 16.430; v Rožni dolini 3912 in v ulici Kmetijske šole 11.640 K.

Ti dve slednji šoli sta slovenski; prva je na Ajševici, druga v Catinellijevi vojašnici. Prva šola na Ajševici je enorazredna, ona Podturnom štirirazredna. Na Ajševici je šola dobro obiskana, Podturnom hodí v šolo nekaj nad 20 otrok vsako leto, več ne; slovenski ljudje Podturnom in blizu pošiljajo svoje otroke v to mestno šolo, od drugod jih ne morejo pošiljati, ker je šola predač, in slovenski starši ne morejo pustiti svojih otrok na tako daljno pot; kdo ve, kaj se jim po poti vse lahko pripeti od strani laških nahuj-skancev!

Enorazrednica na Ajševici ne zadošča. Starši se pritožujejo in hočejo imeti dvorazrednico. Lani se je vršil na Ajševici shod, ki je bil prav dobro obiskan in na katerem so sklenili, naprositi magistrat naj razširi enorazrednico. Otrok je bilo šolobveznih lani 170; torej več kot preveč za enorazrednico! Na magistratu obljubijo slovenskim prebivalcem na Ajševici marsikaj tako-le ob kakih volitvah, ko prede trda laški liberalni stranki, ali kakor hitro obljublajo, tako hitro pozabljajo. Šola je še vedno enorazredna, doseči pa moramo najmanj dvorazrednico. Naša dolžnost je doseči, da bo imelo slovensko prebivalstvo na Ajševici in v Rož-

ni dolini v šolskem pogledu, kar mu gre, kakor tudi moramo napeti vse svoje moči, da pridemo v mestu do svojih pravic na šolskem polju. Ni dvoma, da bo ta boj še trd, toda dobojevati ga moramo in dobiti v mestu slovenskih ljudskih šol, kolikor jih potrebujemo. Če upoštevamo le omenjene vsote za obstoječe šole, vidimo za to laško šolstvo izdatkov 118.866, za slovensko šolstvo pa 15.552. In polovica prebivalstva v Gorici je slovenske narodnosti!

Pred dvema letoma je Narodni odbor v Gorici podal na municijij stolnega mesta Gorice protest proti zgradbi nove laške šole v ulici Leopardi, za katero je bilo proračunjenih stroškov 211.500 K. Protest je v živahni besedi omenjal, da je v Gorici polovica prebivalstva slovenska, da je slovenskih šolskih otrok v mestu skoro do 3000, porazdeljeni so po šolah Šolskega doma, Narodne šole na Blanciah, v nemških šolah jih je polno in v laških tudi. Protestiralo se je proti nadaljnjemu razširjanju laškega šolstva, dokler se ne ugodí najelementarnejšim šolskim potrebam slovenskega prebivalstva v mestu. Ravnoopravnost je zajamčena vsem narodom v zakonih, pa naj bi tako krivico, kakršno predstavlja namen zgradbe nove drage laške šole, potrdila javna oblast! Slovenski protesti so sicer zbodli vladajočo laško gospodo, toda dosedaj je ta še tako močna, da delajo, kar hočejo. Ali to moč jim moramo streti in od deželnega odbora pričakujemo polnega upoštevanja slovenskih pravic!

Goriško mesto ima polno otroških vrtcev, in sicer:

Otroški vrtec ulica Sv. Ivana 2720 K, Pot na grad 2870, v ulici Vogel 2250, v Codelli 2910, ob Soškem mostu 3250, v ulici Alvarez 2784, v ulici Torrente 2970, v ulici dei Torriani 2210, pri Barki 1350, v Pokopališčni ulici 2330, v Stračicah 2020; skupaj 27.664 K. Za Slovence niti vinarja. Ti razni otroški vrtci imajo svoj poseben pomen. Ti so pastí, nastavljene za slovenske otroke. Na vseh straneh mesta, kjer upajo vloviti kakega slovenskega otroka, so postavili otroške vrtce. In loviti znajo. Mi Slovenci, če hočemo imeti otroške vrtce, si jih moramo vzdr-

ževati sami. In morali bi jih imeti več kot jih imamo, ker tako nam še v današnjih časih laški otroški vrtci žro slovenske otroke v obilnem številu leto za letom.

Takemu postopanju nasproti Slovencem mora biti konec! Poklicani, odgovorni faktorji, zganite se, da ne bo nepozno!

Zborovanje goriškega učiteljstva.

O tem zborovanju smo prejeli dvojice poročil. Na zahtevo dopisnikov priobčujemo prvo in drugo. Prvo se glasi:

Dne 4. decembra t. l. je priredilo Goriško učiteljsko društvo shod v Gorici pri »Zlatem Jelenu«, h kateremu je bilo vabljeno vse slovensko učiteljstvo goriške dežele. Shoda se je udeležilo mnogo učiteljev in učiteljic. Prav v častnem številu so bili zastopani tovariši iz sežanskega okraja. Iz Tolminskega bili so samo 4 (reci štirje)! Res žalostno, da se ti tovariši tako malo zanimajo za svoje in stanovske interese. Zdaj pač ni izgovora, da so preoddaljeni od mesta. Nekateri so pri železniških postajah, drugi se pa lahko poslužujejo avtomobilov. Imajo lepše zveze nego tovariši iz gornjega Krasa ali pa tovariši iz banjske planote. Res, da je pri današnji učiteljski mizeriji težko prihajati v mesto, toda če homo spali doma, ne bomo tudi dosegli ničesar. Vse učiteljstvo mora na krov posebno sedaj, ko se borimo za pravice, ki so nam že davno po zakonu zajamčene, a nam jih nočejo priznati, toda z vztrajnim delovanjem in zahtevanjem si pridobimo tudi te pravice in potem upamo, da zasije končno tudi nam lepša bodočnost. Zato je treba edinosti, solidarnosti in skupnega delovanja, ker drugače bi bili vsi upi brezuspešni.

Predsednik tov. Ign. Križman pozdravlja v lepših besedah vse navzoče tovariše. Pojasnil je, zakaj se je sklical ta shod. Med drugim je tudi omenil, da je nastala po raznih časopisih polemika zaradi znane spomenice, ki jo je vložil odbor Deželnega učiteljskega društva na de-

želni odbor, češ, da se je s tem kršila solidarnost tovarišev drugih kronovin. Korak, ki ga je napravil odbor Dež. učiteljskega društva, je bil storjen s sporazumom deželnih poslancev, bil je nekak dogovor, koliko bi utegnili dati v sedanjih kritičnih razmerah. Ni se pa odstopilo niti za korak od prvotnih zahtev. S takim pisarjenjem po časopisih se ne doseže ničesar; treba računati, da imamo opraviti z rahločutnimi ljudmi, ne pa s trdokostnimi politikami. V prvi vrsti pa, če hočemo kaj doseči, moramo solidarno postopati.

Na to prečita predsednik resolucijo Sežanskega učiteljskega društva, sprejeta na učiteljskem zborovanju v Štanjelu, in sporoča tudi sklep furlanskih tovarišev, ki je bil sprejet na shodu v Gorici dne 30. novembra t. l. (Sprejeti postulatí so bili navedeni v zadnji številki »Učit. Tovariša«.) Shoda so se bili udeležili tudi italijanski napredni poslanci in poslanec Piccinini, kot zastopnik klerikalnega laškega kluba, v deželnem zboru. Italijanski napredni poslanci so obljubili, da bodo vsi delovali že pri prihodnjem zasedanju na to, da se urede učiteljske plače. V imenu laške klerikalne stranke je govoril poslanec Piccinini. Jako se je čudil na shodu, da se ni dobilo v tolikih letih denarja, da bi dežela izboljšala gmotni položaj učiteljstva v deželi, medtem ko je deželni odbor vsem deželnim uslužbencem zvišal plače. Saj so učitelji deželni uradniki. Obljubil je, da bo italijanska klerikalna stranka podpirala stremljenje učiteljstva. Dalje so sklenili italijanski tovariši, da skličejo tik pred otvoritvijo deželnega zbora zopet velik shod v Gorici, na katerega povabijo vse učitelje iz Gorice in Furlanije.

Glavna točka shoda slovenskega učiteljstva goriške dežele je bila tudi gmotno stanje. Vnela se je bila živahna debata, v katero so posegli razni tovariši iz sežanskega, tolminskega in goriškega okraja ter je bila ob sklepu sprejeta sledeča resolucija:

Slovensko učiteljstvo goriške dežele, zbrano na svojem shodu v Gorici dne 4. decembra 1913, prisiljeno po žalostnih svojih gmotnih razmerah, opozarja visoki

LISTEK.

† Štipko Jelenc.

Življenjepisna črtica.

Trpljenja mož! — A nosil si ga možko.

V vseh vihrah stal nevklonjen si junak,

trpeč molče, odpuščajoč v trpljenju ob boli vsej, ob vsej krivici blag...
F. Ks. Meško.

Neusmiljena usoda je ugrabila tudi to žrtev. Vsi, ki smo Štipka poznali, smo ga ljubili kot odkritosrčnega tovariša in spoštovali njegov biserno čist značaj: niti za las in ne za trenutek ni premenil svojega prepričanja. Zaradi njegove smrti je zazijala v naših vrstah široka vrzel. Koga naj postavimo tja, ki bi bil kos onemu na vzvišenemu delu, ki ga je započel in do svoje prerane smrti zvesto opravljal naš Štipko? Komu naj poverimo težavno nalogo, ki se je bil vanjo le z njemu lastno nesebično požrtvovalnostjo in ljubeznijo do naroda in svojega stanu ves uživel le naš Štipko? Kdo bo stopil na njegovo mesto in neustrašeno zagovarjal in čuval naše pravice?

Pokojni Štipko je bil kremenit značaj, vesten učitelj, ljubezniv tovariš in nad

vse dober in skrben oče. Za vsakogar je imel prijazno besedo, vsakomur je rad postregel in po svoji moči pomagal, a pri tem ni iskal ne časti ne svoje lastne koristi. Rad se je pošalil ter v šaljni obliki in ostrem dovrtju dostikrat pokazal, kako dobro presoja razmere.

Naša sveta dolžnost je, da preblagemu pokojniku posvetimo te vrstice.

Otroška leta.

Dni mojih lepša polovica kmalo, mladosti leta! — kmalo ste minule; rodile ve ste meni cveteja malo, še tega rožce so se koj osule.

Prešeren.

Naša krasna Gorenjska je dala slovenskemu narodu že lepo število zaslužnih mož, ki so liki njene gore čuvali našo zemljo in njen rod. Kakor sneženi orjaki, pod katerimi je tekla njih žibel, so stali nepremagljivi v boju in viharju.

Pokojni Štipko Jelenc je bil rojen dne 7. decembra 1853 v Železnikih na Gorenjskem. Oče mu je bil Jurij, mati pa Urša. Imela sta v Železnikih krčmo in trafiko ali opalto, zato se je reklo pri hiši pri Opaltarju.

Že ob rojstvu je pokazala usoda, da ne namerava Opaltarjevemu Štefanu posteljati s cvetjem njegovega pota skozi življenje. Oče Jurij mu je namreč umrl dva dni pred njegovim rojstvom.

Ko so gostje v krčmi zvedeli, da se je šestroglava Opaltarjeva družina pomnožila za enega člana, so začeli ugibati, na kakšno ime bi se novega Železnikarja pokrstilo. Ker je bilo ravno sv. Ambroža dan, ni čudno, da je rekel stari Dregelj: »Ambrož bodi!« — Štoc mu je modro nasprotoval: »Kaj Ambrož, ta ni patron za nobeno stvar, Štefan bodi, ta je vsaj za konje!«

Ta predlog je vsem ugajal, zato so drugi dan pokrstili dete res na ime Štefan. Tudi pri izbiri imena je igrala zla usoda svojo vlogo in mu je izbrala za patrona njegovemu življenju primerne svetnika — mučenika. Za botra mu je bil stari Žabničar, oče šolskega svetnika Lavtarja v Mariboru.

S šestim letom je začel hoditi v domačo šolo, kjer ga je poučeval pesnik Zgodnje Danice, Jože Levičnik, ki mu je bil tudi birmanski boter.

V tistih časih je bila žrebljarska obrt v Železnikih še jako razvita. Večina Železnikarjev je takrat kovala žreblje. Po desetem letu so tudi Štefana poslali v kovačnico, kjer je pridno koval. V tej obrti se je tako izuril, da je nakoval v eni noči 1000 žrebljev, ter s tem napravil izkušnjo za pomočnika. Čez dan so bili žrebljarji prosti, molili so in posedali po krčmah, zvečer pa so se napolnile kovačnice, in kladiva so pela do ranih jutranjih ur, kakor pravi Župančič:

Od štirih do ene
so zarje rumene,
od štirih do ene
voda nam kolesa, mehove nam žene,

žareči žreblji, žreblji v očeh...

Štefan pa je hodil še v šolo, zato ni mogel podnevi mnogo počivati. Ko se je zjutraj vrnil iz kovačnice, ga je pobožna mati vedla k maši, potem pa je moral v šolo. Ni čuda, da že itak šibki otrok ni mogel prenašati takega napora. Začel je torej mater prositi, naj ga pusti hoditi v šolo, ali naj ga pa vzame iz šole, da bo koval žreblje.

Mati se je o tem posvetovala z Levičnikom, ki je imel med Železnikarji velik ugled, in naposled sta sklenila, da pošljeta Štefana v tretji razred v Škofjo Loko.

Dijaška leta.

... srečna draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta,
da b' uka želja me iz tvojga sveta
speljala ne bila, golj'fiva kača.
Prešeren.

Jeseni leta 1866. je zapustil Železnike in se podal v svet, iskat učenosti. Težko se je odtrgal od domačega kraja in velikokrat je pozneje pripovedoval, kako je zavidal petelina vrh domačega zvonika, ki mu je bila dodeljena milost, da se je lahko vsak dan oziral po dragih Železni-